

РЕСУРСИ РЕЛІГІЙНОГО ТУРИЗМУ ЕКСКУРСІЙНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ У ВОЛИНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Надія Ковальчук¹, Василь Войтович¹, Анна Іванова²

¹*Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки*

²*Луцький національний технічний університет*

Постановка проблеми. Релігійний туризм відіграє велику роль у системі міжнародного і внутрішнього туризму, адже релігія впливає на формування самосвідомості і стереотипів поведінки людини, виступає одним із найважливіших елементів суспільної системи. багато людей вирушають у паломницькі та екскурсійні поїздки святими місцями й релігійними центрами. Розвиток туризму – це найважливіший напрям стратегії «Волинь–2020». Керівництво області та громадська організація «Асоціація регіонального розвитку» погоджуються, що на Волині доцільно було б розвивати релігійний туризм, адже культурні споруди, музеї, духовні центри представляють істотне мотивування відвідин того чи іншого регіону або міста.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досліджуючи соціально-культурну сутність туризму, С. Рик [3] зазначає, що в другій половині XIX ст. значну кількість населення Європи до подорожей стимулювала релігія. Виконання віруючими релігійних обрядів, паломництво по святих місцях сприяли тому, що для прочан створювалася необхідна інфраструктура для проживання, харчування, транспортування та ознайомлення зі святинами.

У сучасному релігійному туризмі виділяють два напрями: власне релігійний – паломництво і місіонерство; 2) релігієзнавчий – пізнавальний та науковий [1]. Останній передбачає відвідування релігійних центрів, в яких туристи (не лише віруючі) зможуть побачити релігійні об'єкти – діючі культурні пам'ятники, музеї, відвідати богослужіння, взяти участь у хресних ходах, медитаціях та інших релігійних заходах. Пізнавальні тури релігійної спрямованості, на відміну від паломницьких, коротші і не приурочені до релігійних свят, у них можуть брати участь як дорослі, так і діти. Релігійні об'єкти туристи відвідують під час комбінованих турів, у яких екскурсійна складова є лише частиною програми. Відвідування історико-релігійних місць включають у пішохідні маршрути учнівської молоді з метою вихован-

ня та навчання. Релігійний туризм може стати потужним фактором активізації рекреаційно-оздоровчої діяльності людини [5]. Наявність інформації про ресурси релігійного туризму в певному регіоні дасть можливість розробити екскурсійні маршрути для ознайомлення з ними.

Мета: висвітлити потенціальні можливості для розвитку релігійного туризму екскурсійно-пізнавальної спрямованості на прикладі православних культових споруд Волинської області.

Результати дослідження. Християнство, як нова релігія, введена на Волині просвітителем Русі князем Володимиром у 992 р. На честь його імені збудовано (чи перейменовано) м. Володимир-Волинський, як оплот проти ворогів і як центр церковно-релігійного просвітництва [4]. Тут князь збудував храм на честь Св. Василя Великого, ім'я якого він носив після свого хрещення. Храм має оригінальну архітектурну форму – восьмипелюсткову ротонду. Цьому диву немає прямих аналогів у світовій архітектурі. Віддаючи волинський край в уділ своїм синам – Всеволоду (Володимир-Волинський), Позвізду (Луцьк) і Святославу (Древлянську землю), святий Володимир заповів їм, щоб кожен вимагав у священників вчити і хрестити людей, будувати церкви. Князі волинські проявили велику старанність для примноження і прикраснення церков у своїх володіннях. Волинські землі потерпали від нашествия татар, православ'я підривалось католиками та унітатами, руйнувалися і спалювалися церкви, проте й до сьогодні ми маємо прекрасні та унікальні зразки архітектури, які знаходяться не лише у містах, а й у селах Волинської області. Майже 90 православних храмів є пам'ятками національного значення, всі вони діючі.

Перебуваючи в обласному центрі Волині, туристи можуть оглянути не лише Свято-Троїцький кафедральний собор XVII ст., церкву Покрова Пресвятої Богородиці XIII–XV ст., Хрестовоздвиженську церкву та монастир Василіан, у якому зараз діє музей історії Луцького Хрестовоздвиженського братства (1630–1640 рр.), а й церкви, які знаходяться у довколишніх селах, зокрема: Михайлівська церква у с. Білосток, яку в у 1636 р. заснував волинський православний шляхтич Семен Гулевич. Із храмом пов'язана життєдіяльність видатного українського іконописця кінця XVII – початку XVIII ст. – Йова Кондзелевича, який розписав тут іконостас. Тут вперше оригінально переосмислена схема тринефного шестистовпного давньоруського храму в своєрідну споруду, яка стала взірцем для створення низки

шедеврів Придніпров'я та Чернігівщини. Храм розташований на території давньоруського городища XI–XIII ст., поблизу церкви знаходиться чудотворне джерело. Церква Святого Луки (Стефанівська) в с. Усичі побудована в XVII ст. Цей дерев'яний храм є характерною пам'яткою волинської народної архітектури. Успенська церква (1780 р.), що знаходиться в с. Шепель, із самого початку була типовою для півдня Волині. Після перебудови в XIX ст. вона набула вигляду, що характерний для офіційного напрямку в культовій архітектурі з типовим за композицією розміщенням дзвіниці із західного боку та цибулинними формами куполів.

У Володимир-Волинському, який зберіг давньоруський колорит, крім Василівської церкви інтерес викликає Свято-Успенський кафедральний собор («Мстиславів храм», 1156–1160 рр.), Миколаївська церква (1780 р.) та Собор Різдва Христового (1718–1755 рр.). У зимовій резиденції князя Володимира (с. Зимно) у 992–993 рр. засновано Святогірський монастир, на території якого збудовано *Успенську* церкву з печерами (1495 р., 1550 р.) та Троїцьку церкву (1465–1475 рр.). Миколаївська церква в с. Лудин збудована в 1601 р. дерев'яна, одноглава, трьохзрубна з приміщенням, яке примикає до вітара з півночі. В інтер'єрі збереглися надзвичайно цінні твори станкового живопису XVI–XVIII ст. Пам'ятка є характерним зразком традиційного дерев'яного храмового будівництва Волинської області. Успенська церква з дзвіницею (1653 р.) в с. Низкиничі є видатним взірцем українського зодчества XVII ст., що представляє варіант п'ятикамерної споруди, які рідко зустрічаються на Волині. Частково тут збереглися фрески XVII ст., зразки скульптури та прикладного мистецтва, в тому числі надгробний портрет київського воєводи Адама Кисіля. Архітектурна форма Михайлівської церкви (1645 р.) у с. Кисилин характерна для XVII ст. Деякі дослідники цей стиль називають аріанським (Кисилин був відомим центром аріанства). Церква має форму хреста. Тут збереглися ікони старого іконопису XVII ст. Інтер'єр у XX ст. розписаний художником Антоновичем. Товщина стін храму – 1,5 м. Мурована церква Параскеви в с. Милятин зведена в 1778 р. на місці дерев'яної (XV–XVI ст.) як оборонна (товщина стін – 1,5 м). Будова вирізняється лаконізмом форм. М'якість і світлотіньову гру нерозчленованим монументальним стінам споруди додають аркові вікна. Церква збудована як уніатська, її фасади позбавлені декору, лише розкреслені лопатками, які надають стінам

вигляду розбивки на дзеркала. Цей прийом оформлення фасадів характерний для доби пізнього бароко.

На Ковельському напрямку є низка храмів, які викликають інтерес у туристів. Дмитрівська церква (1710 р.) в с. Гішин – найбільш рання пам'ятка дерев'яної архітектури Волині. Храм має форму, яка рідко зустрічається на Волині і яких залишилися одиниці. В інтер'єрі збереглися фрагменти декоративного розпису XVI ст. Михайлівська церква (1710 р.) у с. Дроздні – хрещатий волинський тип церкви. У 1888 р. її дещо реконструйовано, зокрема прибудовано до бабинця дзвіницю, перероблено купол та вікна, що надало пам'ятці невластивого початковому задуму вигляду. Найбільшою святинею тут є старовинне Євангеліє. Георгіївська церква (1783 р.), що знаходиться в с. Голоби, зведена як греко-католицька на кошти Людвіга Вільги. Пам'ятка перехідного типу від бароко до класицизму з традиційною дерев'яною дзвіницею у формах народної архітектури. Храм цікавий своїми розписами, стародавнім іконостасом та діючим годинником на фасаді.

Волинське Полісся охоплює Любомльський, Старовижівський, Камінь-Каширський, Маневицький та Швацький райони, надзвичайно багате православним храмами. Георгіївська церква в м. Любомль заснована князем Володимиром Васильовичем у 1264 р. У XVIII ст. до неї прибудовано дзвіницю. Зберігся розпис кінця XIX ст. У церкві написана одна з частин Галицько-Волинського літопису. Церква Іоанна Богослова (1777 р.) в с. Штунь побудована в стилі бароко з дзвіницею-брамою. Цей храм є унікальною пам'яткою волинської архітектурної школи і займає важливе місце серед культових споруд Правобережної України XVIII ст. Дмитрівська церква (1674 р.) в с. Згорани є однією зі старовинних дерев'яних трьохчастних церков Волині з виділеним у плані значних розмірів центральним зрубам. Інтер'єр пам'ятки зберіг риси народності. Миколаївський чоловічий монастир у с. Мильці датується 1522 р. Храм пов'язаний з родом князів Сангушків. У березні 1637 р. його відвідав Петро Могила. Тут знаходяться дві особливо шановані ікони стародавнього письма – Божої Матері і Святого Миколая. Церква Різдва Пресвятої Богородиці (1723 р.) у м. Камінь-Каширський зведена у вигляді видовженого хреста. Інтер'єр церкви вирізняється оригінальними архітектурними формами та художнім оздобленням. У храмі виявлено ікону «Спас», яку визнано шедевром професійного малярства Волині першої половини XVII ст. Успенська церква XVIII

ст. у с. Сокіл і на теперішній час має свій первісний вигляд. Тут збереглися залишки фресок та первісний іконостас. Преображенська церква у с. Четвертня Маневицького району побудована в 1600–1604 рр. на місці зруйнованого дерев'яного монастиря. В архітектурі відчутній вплив традицій стародавньої Русі й елементи українського бароко. Товщина стін храму близько 2-х метрів. Іконостас – старовизантійського типу, складається з позолочених кіотів із тонким мистецько-виконаним рисунком. У великі релігійні свята служба тут ведеться із рукописного «Єванглія» 1636 р. видання, загальною вагою 32 кг.

Висновки. У рамках релігійного туризму екскурсійно-пізнавальної спрямованості туристи-екскурсанти можуть відвідати православні пам'ятки архітектури різних стилів та століть, ознайомитися з історією краю через призму православ'я, довідатись про місцеві традиції, що пов'язані з релігійними святами. Відвідування волинських монастирів дасть можливість дізнатися про історію та уклад життя ченців, послухати духовний спів, оглянути твори релігійного мистецтва.

Відпочивальникам санаторіїв та пансіонатів Волині можна запропонувати туристичні маршрути різної тривалості з відвідуванням об'єктів релігійного туризму.

Ресурси релігійного туризму Волині мають особливе значення не лише для внутрішнього туризму, а й можуть задовольнити попит іноземних туристів у пізнанні історії, релігії та культури волинського краю.

Література:

1. Міщенко Т. Особливості організації релігійних турів / Т. Міщенко, Т. Михайлова // Гуманітарний вісник : наук.-теорет. зб. – Переяслав-Хмельницький, 2009. – С. 215–218.
2. Похмурська С. Пішохідні маршрути по історико-релігійних місцях Львівщини у виховній та навчально-тренувальній роботі з учнівською молоддю / С. Похмурська, Л. Тимошенко, І. Баховський // Проблеми активізації рекреаційно-оздоровчої діяльності населення : матеріали VI Всеукр. наук.-практ. конф. – Львів : ЛДДФК, 2008. – С. 263–267.
3. Рик С. Соціально-культурна сутність туризму // Гуманітарний вісник : наук.-теор. зб. – Переяслав-Хмельницький, 2009. – С. 12–15.
4. 1000-ліття Православ'я на Волині / упоряд. канд. богослов'я о. Миколай (Моліс) – Рівне : Рівненське державне редакційне вироб. підприємство, 1992. – 150 с.